

ЩОДО ПИТАНЬ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ АРХІТЕКТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

ON THE ISSUES OF NORMATIVE LEGAL REGULATION OF ARCHITECTURAL ACTIVITY IN UKRAINE

Вербицька А.О.,

*аспірант кафедри інтелектуальної власності
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

У статті розглянуто суспільні відносини, що виникають, змінюються і припиняються у сфері архітектурної діяльності. Суб'єктами таких відносин є фізичні, юридичні особи, а також органи державної влади, ці відносини регулюються як цивільно-правовим методом правового регулювання, так і адміністративно-правовим. Це пов'язано з тим, що в зазначеній сфері виникають відносини як щодо створення, охорони творів архітектури, укладення та виконання договорів, так і щодо захисту цивільних прав, наприклад, відносини між замовником і уповноваженим органом виконавчої влади з реалізації архітектурного проекту.

На сьогоднішній день законодавство у сфері архітектурної діяльності характеризується недосконалістю дефініцій, використанням законодавцем неточних, не відповідних дійсності формулювань, що зумовлює необхідність вирішення цих проблем шляхом перегляду та вдосконалення положень нормативно-правових актів України у сфері, що досліджується.

Ключові слова: твори архітектури, архітектурна діяльність, об'єкти авторських прав в архітектурній діяльності, захист авторських прав, законодавче забезпечення.

В статье рассмотрены общественные отношения, которые возникают, изменяются и прекращаются в сфере архитектурной деятельности. Субъектами таких отношений являются физические, юридические лица, а также органы государственной власти, эти отношения регулируются как гражданско-правовым методом правового регулирования, так и административно-правовым. Это связано с тем, что в указанной сфере возникают отношения как относительно создания и охраны произведений архитектуры, заключения и исполнения договоров, так и по защите гражданских прав, как, например, отношения между заказчиком и уполномоченным органом исполнительной власти по реализации архитектурного проекта.

На сегодняшний день законодательство в сфере архитектурной деятельности характеризуется несовершенством дефиниций, использованием законодателем неточных, не соответствующих действительности формулировок, что обуславливает необходимость решения этих проблем путем пересмотра и совершенствования положений нормативно-правовых актов Украины в исследуемой сфере.

Ключевые слова: произведения архитектуры, архитектурная деятельность, объекты авторских прав в архитектурной деятельности, защита авторских прав, законодательное обеспечение.

The article considers the social relations that arise, change and cease in the field of architectural activity. The subjects of such relationships are physical, legal persons, as well as public authorities are regulated as a civil legal method of legal regulation, as well as administrative and legal. This is due to the fact that in this area there are relations as to the creation, protection of works of architecture, the conclusion and implementation of contracts, such as the protection of civil rights, for example, and the relationship between the customer and the authorized executive body for the implementation of the architectural project.

To date, legislation in the field of architectural activity is characterized by imperfection of definitions, using by the legislator inaccurate, incompatible wording, which necessitates the solution of these problems by reviewing and improving the provisions of normative legal acts of Ukraine in the field under study.

Key words: architectural works, architectural activities, objects of copyright in the architectural business, copyright protection, legislative support.

Постановка проблеми. Процес дослідження законодавчого регулювання архітектурної діяльності в Україні потребує всебічного дослідження та аналізу у зв'язку з багаторівневим регулюванням з боку одразу декількох правових інститутів, що призвело до певних недосконалостей та неточностей.

Стан опрацювання. Слід зауважити, що питання архітектурної діяльності в Україні розглядали у своїх наукових працях наступні вчені: Б.С. Антимонов, Ю.Л. Бошицький, М.В. Гордон, Є.А. Греков, О.В. Дзера, В.Я. Юнас, М.І. Нікігіна, О.А. Підпригора, Л.В. Пономарьова, С.В. Сарана, О.Д. Святоцький, В.І. Серебровський, Є.А. Флейшиць, В.І. Харуто, С.А. Чернишова, Р.Б. Шишка, О.О. Штефан, М.А. Шугурова та інші.

Однак дослідження правового регулювання в галузі архітектури проводилось досить фрагментарно і на сьогоднішній день існує потреба в подальшому його продовженні. Саме тому метою статті є подальші теоретичні і практичні дослідження зазначених питань та внесення на основі них пропозицій з удосконалення чинного законодавства.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні в науковій літературі є думка, що нормативно-правова регламентація архітектурної діяльності в Україні в цілому, а також охорона та захист авторського права на об'єкти архітектурної діяльності здійснюється на наступних рівнях правового регулювання: загальноправовий (конституційно-правовий) рівень,

галузевої рівень, підгалузевої та інституційний рівень [1, с. 51].

Підтримуючи вищезазначену позицію, зауважимо, що загальноправовий (конституційно-правовий) рівень представлений нормами, що передбачені Конституцією України. Так, відповідно до ст. 54 Конституції України громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. При цьому кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом [2].

Галузевої рівень забезпечується на рівні Глави 36 «Право інтелектуальної власності на літературний, художній та інший твір (авторське право)» Книги IV «Право інтелектуальної власності» Цивільного Кодексу України, тобто на рівні галузі цивільного права [1, с. 51].

У свою чергу підгалузевої рівень забезпечується на рівні Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів, Закону України «Про авторське право і суміжні права», а також Постановою Кабінету Міністрів України від 18 січня 2003 року № 72 «Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав», Постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 року № 1756 «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір» (на рівні такої підгалузі цивільного права, як право інтелектуальної власності).

Останнім рівнем правового регулювання архітектурної діяльності є інституційний рівень, що забезпечується на рівні інституту правового регулювання архітектурної діяльності та регулюється наступними Законами України: «Про архітектурну діяльність», «Про основи містобудування», «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності».

Зауважимо, що це далеко не всі нормативно-правові акти, що визначають правові та організаційні засади здійснення архітектурної діяльності та регулюють суспільні відносини в зазначеній сфері.

Однак слід звернути увагу на те, що між вищезгаданими нормативно-правовими актами, які регулюють суспільні відносини у сфері архітектурної діяльності, з приводу об'єктів авторського права в галузі архітектурної діяльності наявні певні колізії.

Так, зауважимо, що відповідно до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів термін «літературні і художні твори» охоплює всі твори в галузі літератури, науки і мистецтва, яким би способом і в якій би формі вони не були виражені, як-то: твори архітектури, ілюстрації, географічні карти, плани, ескізи і пластичні твори, що відносяться до географії, топографії, архітектури або науки [3].

Водночас відповідно до Цивільного Кодексу України об'єктами авторського права є твори, а саме: літературні та художні твори, зокрема: твори живопису, архітектури, скульптури та графіки, ілюстрації, карти, плани, ескізи і пластичні твори, що стосуються географії, топографії, архітектури або науки [4].

Відповідно до цих нормативно-правових актів об'єктами авторського права в галузі архітектури є твори архітектури та різноманітні твори, що стосуються архітектури (пластичні твори та форми втілення творів).

Поряд з цим Закон України «Про авторське право і суміжні права» у ст. 8 відносить до об'єктів авторського права в галузі архітектурної діяльності твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва, а також ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, що стосуються архітектури [5]. Такий самий перелік об'єктів авторського права в галузі архітектури міститься у ст. 29 Закону України «Про архітектурну діяльність» [6].

Зазначимо, що поряд з об'єктами авторського права в галузі архітектурної діяльності Закон України «Про авторське право і суміжні права» також містить визначення «твір архітектури». Відповідно до нього під твором архітектури необхідно розуміти твір у галузі мистецтва спорудження будівель і ландшафтних утворень (креслення, ескізи, моделі, збудовані будівлі та споруди, парки, плани населених пунктів тощо) [5].

Як бачимо, в законодавстві наявні норми, які суперечать одна одній. По-перше, з визначення твору архітектури очевидно, що ним охоплюються і твори садово-паркового мистецтва, однак твори містобудування – ні, оскільки містобудівна діяльність – поняття ширше за архітектурну діяльність.

Так, відповідно до Закону України «Про основи містобудування» містобудування (містобудівна діяльність) – це цілеспрямована діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, громадян, об'єднань громадян по створенню та підтриманню повноцінного життєвого середовища, яка включає прогнозування розвитку населених пунктів і територій, планування, забудову та інше використання територій, проектування, будівництво об'єктів містобудування, спорудження інших об'єктів, реконструкцію історичних населених пунктів при збереженні традиційного характеру середовища, реставрацію та реабілітацію об'єктів культурної спадщини, створення інженерної та транспортної інфраструктури. При цьому зазначений Закон відносить здійснення архітектурної діяльності до одного з основних напрямів містобудівної діяльності [7].

Таким чином, не дивлячись на той факт, що архітектурна діяльність та містобудівна діяльність взаємопов'язані, оскільки в результаті архітектурної діяльності створюється об'єкт права інтелектуальної власності, що в процесі будівельної діяльності відтворюється та втілюється в об'єктивній формі, на наш погляд, необхідно в Законі України «Про

архітектурну діяльність» із переліку об'єктів авторського права в галузі архітектури виключити твори містобудування і закріпити в законодавстві його як самостійний об'єкт авторського права.

По-друге, Цивільний Кодекс України не містить у переліку об'єктів авторського права твори містобудування, які належать до об'єктів авторського права в галузі архітектурної діяльності, що визначено в Законі України «Про авторське право і суміжні права» та в Законі України «Про архітектурну діяльність».

Висновок. Таким чином, ми вважаємо, що ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права», а так само ст. 29 Закону України «Про архітектурну діяльність» в частині визначення об'єктів авторського права в галузі архітектурної діяльності слід викласти наступним чином: «Об'єктами авторського права в галузі архітектури є твори архітектури, а також плани, креслення, пластичні твори, ілюстрації, карти та ескізи, що стосуються архітектури».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Косьмій М.М. Рівні юридичного визначення авторських прав на об'єкти містобудівної та архітектурної діяльності. Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова. Правознавство. 2014. Вип. 3 (24). С. 50–55.
2. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
3. Бернська конвенція з охорони літературних та художніх творів від 09.09.1886 року, ратифікована Верховною радою України 25 жовтня 1995 року. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_051
4. Цивільний Кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15/paran2312#n2312>
5. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 року № 3792-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/379212/page?text=%E0%F0%F5%B3%F2>
6. Закон України «Про архітектурну діяльність» від 20 травня 1999 року № 687-XIV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/687-14>
7. Закон України «Про основи містобудування» від 16 листопада 1992 року № 2780-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2780-12?nreg=2780-12&find=1&text=%E0%F0%F5%B3%F2&x=0&y=0>